

Byveien til Folldals Jul

INNLEDNING.

I forbindelse med at mjølkebøndene i Grimsbu så nytten av å komme sammen for å snakke om felles utfordringer i en litt mer organisert form i 2002, startet det som senere vart til Grimsbu Gard og Grendeutvikling. Kort fortalt kom "prosjektet GGG" som fast organisert BA, med Folldal kommune, Hedmark fylkeskommune og Fylkesmannen i Hedmark som partnere på høsten i 2004. Formålet med GGG er:

"Å drive utviklingsarbeid med tanke på trivsel og næringstiltak i bygda. Gjennom samhandling som utviklingsstrategi, skal GGG være en naturlig samarbeidspartner for sine eiere fra ide til etablering/videreutvikling"

Som et ledd i dette var det mange forskjellige grupper som startet "samhandling" innenfor sine interessefelt. En av disse gruppene er historiegruppa. Det vart bestemt å starte med innsamling av "den nyere historien" som knytter seg til busetningen i kretsen. Det er utført et omfattende arbeid med å samle/kartlegge gard og sæterhistorien, kommunikasjoner (herunder veier, bruer, elva, taubanen, post og telefon). Dessuten er det innsamlet mye stoff som knytter seg til landbruket i kretsen; slik som slåtteng, vassveiter og potettrøer. Alt dette er historie som er i ferd med å gå i "glemmeboka".

BYVEIEN.

Som et ledd i registreringen av alle veier i denne delen av bygda, (gamle og nyere) begynte noen innenfor historiegruppa å "nøste" på en vei med en spesiell historie, som enkelte hadde hørt om fra sine forfedre. Denne veien er nevnt i bygdebøker og årbøker både i Østerdalen og på gudbrandsdalsida i mange sammenhenger. Dessuten er den inntegnet på kart fra først på attenhundretallet (1825/26). I vår streben på å rekke historien bakover er det å anta at det er en svært gammel veglei. Den er nevnt som pilegrimsvei mellom Gudbrandsdalen og Østerdalen.

EN GROV VEIBESKRIVELSE:

Den tok av i Ringeby, opp Venabygda, over Venåsen, Eldåbu, Musvoldalen ned til Straumbu. Videre nordover dalen til Stodsbyøyen, over Tangen til Mjovassdalen, nedover langs Sattålia. Sannsynligvis gikk den over et vad ved Grimsosen eller noe lenger opp. Den er tydelig kartfestet fra Kjølle til Gammelsetrene, over Slettfjellet, forbi Bjønnåsen, over Skarvåsen ned til Einunna der Markbulidammen er i dag. Går forbi Trondslisetra, over skaret mellom Trikklokkhø og Grukletten, ned forbi Rødalsgruva, over Marsjøåa innafor innerste setra. Videre innover Rødalen etter en satta på nordsida, forbi Hektovangen. Krysser Rødalen like ved Butjønna og går opp og over Gløttangen og ned til Sparsjøvollen. Der kommer den inn på "Allmannaveien", en kjent veglei fra før Kristi fødsel, nordover til "Byen".

ARBEIDET MED VEIEN

Vi startet med å finne veien i terrenget mellom Kjølle og Markbulidammen. Vi hadde de gamle kartene som var til stor hjelp. På enkelte strekninger er den godt synlig, mens enkelte partier var gjengroingen stor og ikke engang beitedyr hadde benyttet den på lang tid. Vi hadde mange turer med leting og merking før vi var sikker på at det var riktig trase. Det var spesielt over Skarvåsen at vegetasjonen hadde tatt overhand. Vi måtte bruke tiden da lauvet var borte for å finne enkelte strekninger. Det som kjennetegner veien og viser at den er gammel er at den krysser beitestiene som går fram til setrene. På enkelte strekninger, der retningen er "riktig" benyttes den også i dag av beitedyr. Sommeren 2006 vart strekningen fra Gammelsetra til Markbulidammen ryddet og på våren 2007 vart den merket. Vi er også i ferd med å stadfeste traseen videre til Kvikne og det har vært flere befaringer gjennom Rødalen.

Med unntak av noen få hundre meter i lia ved Trondslisetra har vi kvalitetssikret hvor veien går fram til Sparsjøvollen. Det vil bli nødvendig med rydding og merking også her. Etter hvert som kapasitet tillater, skal vi ”lete” opp veien vestover fra Grimsbu.

HVA ER VITSEN?

Fra enkelte har vi fått dette spørsmålet. Folldal er sannsynligvis det siste dalføre som fikk fast busetning av noe omfang etter Svartedauen. I Grimsbu vet vi at de første gardene vart ryddet og busett i 1659 – 62, men uttallige spor i utmarka viser at denne har vært utnyttet i stor stil i mange hundre år før denne tid. Dette gjelder spesielt i form av fangstanlegg og utvinning av jernmalm. At det har vært gjennomgangstrafikk i stort omfang i tidlige tider gjør historien enda mer spennende. Dersom denne tverrforbindelsen mellom Gudbrandsdalen og Østerdalen vart brukt av pilegrimer måtte dette ha skjedd i tidsrommet fra sist på år 1000 til etter svartedauen. Pilegrimsvandringene avtok ved reformasjonen i 1537. Det var vanlig at pilegrimene gikk vegleier som allerede fantes. Dermed kan en ane at dette er en svært gammel ”benvei”. Fra Opplandene er denne mange mil kortere enn den gamle leia gjennom Gudbrandsdalen. Historien forteller også at denne leia fortsatt var i bruk som ride og kløvvei til Nidaros til 1860 åra.

Vi har sett det som vesentlig for vår lokale kulturarv, at historien i størst mulig grad samles og gjøres tilgjengelig. Dette har også verdi for den lokale reiselivsnæringen, som i større og større grad ser etterspørsel etter lokal historie for sine produkter.

INTERRESSEN FOR VEIEN.

Folldal kommune har ytet noe økonomi gjennom ”smilmidler” til rydding og merking, noe som delvis har dekket direkte utgifter. Arbeidet har foregått på dugnad av en entusiastisk gjeng og det er knyttet gode kontakter opp mot spesialkompetanse på lokalhistorie, arkeologi og markedsføring. Det er kontakt mot kommuner og fjellregionråd og sist, men ikke minst et fruktbart samarbeid med kirkelige personer. Dette førte blant annet til en flott åpningsmarkering av veien, etter en setermesse på Gammelsetra i sommer. I ”åpningsmarsjen over Slettfjellet” deltok det ca. 40 personer. som ytret ønske om ny organisert marsj videre i traseen til neste år. I forbindelse med åpningen, kunne teolog og kunsthistoriker Ole Petter Lerseth fortelle om den store folkevandringen til Nidaros fra hele Europa. Det er spennende å tenke på at det kanskje var en internasjonal trafikk gjennom ”våre” områder lenge før fast busetting. Etter åpningen er det et hundretalls personer som har tatt turen over Slettfjellet. Det er å håpe at veien blir brukt, så den ikke gror til igjen. Byveien over Skarvåsen til ”Dammen” og den gamle Sæterveien til Markbulisetrene på turen tilbake er å anbefale!

I forbindelse med konsekvensutredning for konsesjonssøknad for ”ny Markbulidam” har arkeolog fra Hedmark fylkeskommune befart mye av veitraseen og konkluderer så langt at det er en svært gammel ferdselsåre, uten å kunne fastslå totalalder. På en befaring i Rødalen i høst, kom vi over en overgrodd hustuft med ildsted i veikanten. Dette skal arkeologen undersøke . Kanskje det finnes noe der som kan dateres?

John Oddleif Bakken